

Nr 43.

Utlåtande angående utgivande av en upplysningsskrift om riksdagens arbetsformer m. m.

I skrivelse den 18 december 1947 till bankoutskottet hava *fullmäktige i riksgäldskontoret* anfört följande:

Med skrivelse den 21 maj 1946 överlämnade bankoutskottet till fullmäktige sitt utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en upplysningsskrift för allmänheten om riksdagens arbetsformer m. m., varvid utskottet tillika tillkännagav, att riksdagen bifallit vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, nämligen att riksdagen i anledning av motionen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i anslutning till vad i utlåtandet anförts låta utreda frågan om utgivande av en upplysningsskrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer.

I sitt utlåtande anförde bankoutskottet jämväl, att motionären ifrågasatt, att publikationen skulle innehålla en beskrivning av riksdagshuset, dess lokaler och inventarier m. m. En sådan beskrivning saknades men skulle onekligen vara av värde såsom orientering främst för besökande i riksdagshuset. Beskrivningen syntes emellertid enligt utskottets mening böra lämnas i en särskild broschyr. Härom torde det böra ankomma på riksgäldsfullmäktige att fatta beslut.

Med anledning härav få fullmäktige anföra följande.

Den av utskottet i dess utlåtande omnämnda beskrivningen över riksdagshuset föreligger nu i tryck i form av en illustrerad broschyr. Denna har utarbetats inom riksgäldskontoret, vad angår de i riksdagshuset befintliga konstverken under medverkan av Nationalmuseum. Broschyren är tryckt i 4 000 exemplar och har under året börjat försäljas till besökande i riksdagshuset. Försäljningspriset är 1 kr. Ett antal exemplar överlämnas samtidigt härmed till utskottet. Broschyren kommer att tillställas samtliga ledamöter av riksdagen.

Beträffande frågan om utgivandet av en upplysningsskrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer har inom riksgäldskontoret gjorts en utredning, som finnes sammanfattad i en här närlagd promemoria.¹ I denna behandlas tre olika alternativ med angivande av de beräknade kostnaderna för dessa.

Därest riksdagen skulle anse att en upplysningsskrift av nu nämnda slag bör komma till stånd, vilja fullmäktige för sin del förorda promemorians alternativ 1, d. v. s. en mindre publikation, som kunde försäljas bl. a. med folkrörelsernas hjälp.

Fullmäktige äro emellertid för sin del tveksamma om en skrift om riksdagen, dess organisation etc. verkligen är behövlig och om den skulle vara till avsedd nytta. Inom fullmäktige har erinrats om de av åtskilliga organisationer årligen utgivna kalendrarna. Därvid har ifrågasatts, att det må-

¹ Se Bilaga vid detta utlåtande.

hända kunde vara lämpligt att intressera någon eller några av dessa organisationer för intagande i resp. kalendrар av upplysande artiklar om riksdagen.

Utskottet. Såsom av den föregående redogörelsen framgår, väcktes vid 1946 års riksdag motionsvägen förslag om utgivande av en upplysnings-skrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer. På hemställan av bankoutskottet beslöt riksdagen uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta utreda den väckta frågan. Sådan utredning föreligger numera, och resultatet därav finnes redovisat i en av riksgäldsdirektören upprättad promemoria. I promemorian diskuteras tre olika alternativ för frågans lösning. Enligt det första alternativet skulle upplysnings-skriften distribueras genom riksgäldskontoret såsom broschyr i en upplaga av 100 000 exemplar. Framställningskostnaden per exemplar har kalkylerats till 21 öre och försäljningspriset till 35 öre, vilket skulle täcka även distributions- och försäljningskostnaderna. Något särskilt anslag för ändamålet skulle således icke behöva anvisas enligt detta alternativ. Spridningen av broschyren skulle ske under medverkan av de olika folkrörelserna. Ett andra alternativ vore att utgiva en ströskrift i en massupplaga, som skulle spridas genom postverket och således utdelas gratis. Detta alternativ skulle emellertid draga en kostnad för riksdagen av uppskattningsvis 115 000 kronor. Såsom ett tredje alternativ har dryftats möjligheten att i 30-öresalmanackan låta införa en artikel om riksdagen, vilket alternativ icke skulle behöva medföra annan kostnad för riksdagen än honorar till artikelns författare. I promemorian betecknas alternativ 1 såsom det mest tilltalande. För egen del ha fullmäktige uttalat tvekan rörande behovet i och för sig av här ifrågavarande upplysnings-skrift. Därest emellertid riksdagen skulle anse en sådan skrift böra komma till stånd, ha fullmäktige förordat alternativ 1.

Liksom tidigare hyser utskottet den uppfattningen, att en ökad upplysningsverksamhet rörande vår svenska riksdag, dess funktioner och dess arbetsformer har en gagnande uppgift att fylla. Utskottet vill därför tillstyrka, att en upplysnings-skrift i ämnet utgives. I likhet med fullmäktige finner utskottet härvid företräde böra givas åt det såsom alternativ 1 betecknade förslaget, vilket förutsatts kunna förverkligas utan särskild kostnad för riksdagen. En lösning efter denna linje synes utskottet emellertid icke böra utesluta, att jämväl alternativ 3 kommer till utförande, d. v. s. att i 30-öresalmanackan införes en artikel om riksdagen.

Beträffande utformningen och uppställningen av upplysnings-skriften böra de av 1946 års bankoutskott uppdragna riktlinjerna tjäna till ledning. Skriften synes huvudsakligen böra avhandla de ämnen, som angivits i promemorian. Med tryckningen av skriften synes böra anstå, till dess tillgången på papper blivit bättre än vad för närvarande är fallet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet ovan anført låta ombesörja utgivandet och spridningen av en upplysningsskrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer.

Stockholm den 10 juni 1948.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sundvik, Leander*, Lundqvist, Fahlander*, Näsgård, Johannesson och Annér*;

från andra kammaren: herrar Wiberg, Paulsen, von Seth, Andersson i Munkaljungby, Mattsson*, Fröderberg, Nilsson i Landskrona och Svensson i Alingsås.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Lundqvist*, som ansett behovet av en upplysningsskrift om riksdagen icke vara så framträdande, att beslut därom nu behövde fattas, och därför yrkat avslag å utskottets hemställan.

P M

angående en upplysningsskrift om riksdagen.

Med skrivelse den 21 maj 1946 överlämnade bankoutskottet till fullmäktige sitt utlåtande nr 40, i anledning av en av herr Johnsson i Stockholm m. fl. i andra kammaren väckt motion om anslag till utgivande av en upplysningsskrift för allmänheten om riksdagens arbetsformer m. m. Utskottet meddelade att riksdagen bifallit vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, nämligen att riksdagen i anledning av motionen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i anslutning till vad i utlåtandet anförts låta utreda frågan om utgivande av en upplysningsskrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer.

I sitt utlåtande anförde bankoutskottet jämväl, att motionären ifrågasatt, att publikationen skulle innehålla en beskrivning av riksdagshuset, dess lokaler och inventarier m. m. En sådan beskrivning saknades för närvarande men skulle onekligen vara av värde såsom orientering främst för besökande i riksdagshuset. Beskrivningen syntes emellertid enligt utskottets mening böra lämnas i en särskild broschyr. Härom torde det böra ankomma på riksgäldsfullmäktige att fatta beslut.

Med bordläggande av ärendet i övrigt beslöto fullmäktige vid sin sammankomst den 23 maj 1946 uppdraga åt riksgäldsdirektören att utreda frågan om utgivande av en broschyr med beskrivning av riksdagshuset, dess lokaler och inventarier m. m. samt till fullmäktige inkomma med det förslag utredningen kunde föranleda.

Med anledning härav utarbetades inom riksgäldskontoret en beskrivning över riksdagshuset. Manuskriptet godkändes av fullmäktige vid sammankomsten den 24 sistlidne juli, och beslöts samtidigt att skriften skulle tryckas i en upplaga av 4 000 exemplar.

Broschyren är nu levererad från tryckeriet och säljes till besökande av riksdagshuset.

Vad angår den andra delen av det fullmäktige av bankoutskottet meddelade uppdraget, nämligen att utreda frågan om utgivande av en upplysningsskrift rörande riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer, må först återgivas vad utskottet i denna fråga anförde i sitt ovan nämnda utlåtande:

»Ett allmänt omvittnat förhållande torde vara, att kännedomen om vår svenska riksdag, dess funktioner såsom offentlig institution och dess arbetsformer inom vida kretsar är påfallande ringa. På detta område har en ökad upplysningsverksamhet en viktig och gagnande uppgift att fylla. På längre sikt lärer härvid närmast ifrågakomma att inom skolöverstyrelsens kursplaner bereda större utrymme åt undervisningen i samhällskunskap. Huruvida härutöver från riksdagens egen sida initiativ bör tagas till spridandet av kännedomen om densamma och dess arbete kan givetvis vara föremål för delade meningar. Det vill emellertid förefalla, som om det föreliggande spörsmålet är av så stort samhälleligt intresse, att detsamma är förtjänt att övervägas. I främsta rummet torde väl härvid åtgärderna böra taga sikte på utgivandet av en särskild upplysningsskrift i ämnet. För egen

del är utskottet icke berett att nu uppdraga några närmare riktlinjer för innehållet i eller uppställningen av en dylik publikation i vidare mån än att utskottet vill understryka det önskvärda i att framställningen göres så överskådlig och samtidigt så kortfattad som möjligt. I anledning av vissa i motionen gjorda uttalanden vill utskottet framhålla, att publikationen utslutande bör tjäna syftemålet att ställa de föreliggande förhållandena i objektiv belysning. I densamma bör sålunda icke någon polemik förekomma gentemot den kritik av riksdagen och dess arbetssätt, som på sina håll framkommit i den offentliga diskussionen under senare åren; ej heller böra framförda reformförslag däri upptagas till bedömande. — —

Av det anförda torde framgå, att frågan om utgivande av en upplysningsskrift rörande riksdagen är av beskaffenhet att böra ytterligare övervägas, innan ärendet kan företagas till slutlig omprövning. Den vidare utredning, som alltså synes erforderlig, torde lämpligen böra verkställas genom riksgäldsfullmäktige, vilka torde böra, därest utredningen därtill giver anledning, avgiva förslag i ämnet. Detta förslag torde böra innefatta en disposition över publikationens innehåll och uppställning. Vidare bör övervägas, huruvida publikationen bör utgivas och distribueras genom enskilt förlag eller på annat sätt, samt kostnadsberäkningar förebringas.»

Vid behandlingen av nu nämnda fråga kan vara lämpligt att först omnämna vissa föreliggande publikationer, som helt eller till en del äro upplysningsskrifter om riksdagen.

1. *Ekman, Ragnar*. Hur svenska riksdagen arbetar, i serien »Från kunskapens fält». Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1931. 56 sidor. Pris häftad 80 öre.

2. *Herlitz, Nils*. Sveriges riksdag. Norstedt & Söners förslag. Stockholm 1932. 218 sidor. Pris häftad 3 kronor.

3. *Lindström, Rickard*. På Helgeandsholmen, den svenska riksdagen och dess arbete, i serien »Vår underbara värld». Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm 1933. 141 sidor. Pris häftad 2:40 kronor.

De nu nämnda avhandla uteslutande riksdagen. I följande två publikationer, som äro av läroboks natur, behandlas olika samhällsvetenskapliga ämnen, bl. a. riksdagen.

4. *Herlitz, Nils*. Svensk samhällslära. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1945. På 30 sidor behandlas De politiska partierna. Riksdagen. Maktens delning mellan konung och riksdag.

5. *Hildebrand-Kraft*. Svensk stats- och samhällskunskap, lärobok för gymnasiet av Emil Hildebrand, omarbetad av lektor Salomon Kraft. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1943. Riksdagen och De politiska partierna upptaga 17 sidor.

I publikationen Sveriges styrelse, Victor Pettersons Bokindustri AB, Stockholm 1939, finnes en artikel.

6. *Andrén, Georg*. Riksdagen. 52 sidor. Huvudsakligen en historisk framställning och torde därför icke fullt överensstämma med vad man i detta sammanhang åsyftar.

Slutligen må nämnas

7. *Håstad, Elis*. Partierna i regering och riksdag. Albert Bonniers förlag. Stockholm 1938. 67 sidor. Pris 85 öre bunden. Behandlar huvudsakligen riksdagen. Framställningssättet torde ligga något vid sidan av vad kan komma i fråga för här avsedda upplysningsskrift.

De här ovan under nr 1—3 nämnda publikationerna och de under nr 4

och 5, i den mån de avhandla riksdagen och därtill hörande ämnen, kunna tjäna som diskussionsunderlag vid övervägande, hur den av bankoutskottet ifrågasatta upplysningsskriften bör uppläggas. Man frågar sig då: Bör den vara så omfattande som någon av numren 1—3 eller bör den vara mer kortfattad och då till sin storlek vara ungefär som numren 4 eller 5?

Därest riksdagen skulle besluta utgivandet av en upplysningsskrift om riksdagen, dess organisation, uppgifter och arbetsformer torde man få räkna med att det skulle vara riksdagens avsikt att skriften skulle få mycket stor spridning. Någon skrift av den omfattning, som de här ovan nämnda tre första, kan då knappast komma i fråga. Enligt från ett tryckeri inhämtad uppgift skulle nämligen en publikation på 100 sidor i ett litet kvartformat i en upplaga på 2 000 exemplar gå på 4 à 5 000 kronor. Tar man till upplagan större, skulle kostnaderna bli relativt mindre. Man torde i varje fall dock icke komma mycket under 2 kronor per styck. En så dyr bok kunde icke delas ut gratis, och skulle den säljas, finge den icke den spridning, man skulle önska.

Om skriften skall få stor spridning får man nog tänka sig 50 öre såsom ett maximipris. Ett häfte om 48 sidor, format 118 × 162 mm i en upplaga om 100 000 exemplar, kostar i framställning 21 000 kronor d. v. s. 21 öre per styck. Ett försäljningspris av 35 öre torde komma att täcka även distributions- och försäljningskostnaderna. Om publikationen såldes bl. a. med de olika folkrörelsernas tillhjälp, skulle den otvivelaktigt kunna få stor avsättning. Det förutsattes då att den vore väl skriven, men på samma gång enkelt och trevligt, och försedd med en tilltalande typografisk utstyrsel. — Något anslag torde icke behöva lämnas av riksdagen, då det förutsattes att inkomsten av försäljningen skulle täcka kostnaderna. Skriften skulle tryckas och distribueras genom riksgäldskontoret och icke genom enskilt förlag. Riksgäldskontoret finge alltså stå för affären. — Det nu nämnda be-tecknas *alternativ 1*.

Ett annat alternativ, *alternativ 2*, vore att man utgäve en ströskrift i en massupplaga. Under sparpropagandan år 1943 lät riksgäldskontoret trycka bl. a. ett rikt illustrerat häfte om 20 sidor »Sparad slant är magasinerad kraft» i 1 400 000 exemplar i fyrfärgstryck. Den spriddes genom postverket till alla hushåll och utdelades således gratis. Tryckningskostnaden gick till 60 000 kronor, motsvarande 4,3 öre per exemplar. Ersättningen till postverket var 34 500 kronor. För närvarande skulle ett sådant häfte i lika stor upplaga dra en framställningskostnad av 82 000 kronor eller, i det närmaste, 6 öre per styck. Inklusive postavgifterna skulle kostnaden i runt tal bli 115 000 kronor. Detta belopp skulle anslås av riksdagen.

Slutligen kunde man tänka sig följande *alternativ 3*: I 30-öresalmanackan kunde skrivas en artikel om riksdagen. Enligt vad inhämtats från Vetenskapsakademien skulle artikeln vara på 10 sidor. Då den skulle tryckas med ganska liten stil (dock ej med så fin stil som årets almanackas »Om dövhets», som måste anses alltför liten) kunde den komma att innehålla rätt mycket trots det ringa sidantalet. För att få in den i 1949 års almanacka fordras att manuskriptet skall lämnas i februari 1948. Då något beslut i saken icke torde kunna bli klart så tidigt, kan artikeln icke inflyta förrän i 1950 års almanacka. Detta alternativ skulle icke draga andra kostnader för riksdagen än honoraret till artikelns författare. Något särskilt anslag behövde icke beslutas härför, utan torde honoraret kunna bestridas av riksgäldskontoret.

Av nu nämnda alternativ synes alt. 1 vara mest tilltalande. Alt. 2 förutsätter ett anslag av riksdagen till ett stort belopp. Under nuvarande förhållanden skulle förslaget om ett sådant anslag kunna ge anledning till kritiska kommentarer, som skulle därför kunna motarbeta det syfte, riksdagen avsett med upplysningsskriften. En gratis utdelad ströskrift löper vidare, såvida den icke berör något mycket aktuellt ämne, risken att icke bli läst av ett stort antal av dem, som fått skriften. Den, som köper en publikation, torde i regel läsa den. Alt. 3 är det billigaste och ger artikeln en mycket stor spridning till de bredaste kretsar. Alternativet lider emellertid av den olägenheten att innehållet bleve måhända väl knapphändigt och att några illustrationer icke kunde komma i fråga. Det synes dock vara att förordra, om man icke vill stanna för alt. 1.

Oavsett vilket alternativ man än väljer, torde publikationens innehåll i stora drag böra bli detsamma. Skillnaden mellan en mer vidlyftig och mer kortfattad framställning torde bli att den förra ger rum för mer detaljer och för en mer ingående behandling av vissa frågor än den kortare texten. Självfallet bör framställningen vara fullt objektiv och neutral, men på samma gång bör den vara ledig och medryckande, möjligen i viss mån kåserande. Illustrationer lätta upp innehållet. Skall artikeln inflyta i almanackan torde dock, som nämnt, icke bli utrymme för något bildmaterial.

Publikationen synes böra behandla följande:

En kort översikt av riksdagens historia.

Rösträtten.

Valsättet.

Riksdagens sammansättning, arbetsuppgifter och arbetssätt.

Utskotten.

Några uppgifter om riksdagstrycket.

Stockholm, riksgäldskontoret den 10 oktober 1947.

F. Sandberg.
